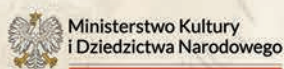

KUFLEW

1526-2026

NARODOWA HISTORIA W MIKROSKALI

Dofinansowano ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra”

W 2026 roku mija dokładnie 500 lat od nadania praw miejskich Kuflewi przez króla Zygmunta I Starego. To dobra okazja do opowiedzenia historii związanej z tym miejscem – miejscem bardzo ważnym na mapie gminy Mrozy, województwa mazowieckiego i kraju z kilku powodów.

Po pierwsze Kuflew, to dawny ośrodek życia społeczno-gospodarczego, siedziba parafii, rozległego majątku ziemskiego i gminy. Obejmował swoim zasięgiem rozległy obszar, dzisiaj w większości należący do gminy Mrozy. Na skutek historycznych przeobrażeń Kuflew stracił swoje znaczenie, przestał być miastem późniejszą gminą. Pozbawiono go wszystkich przymiotów mogących świadczyć o administracyjnej randze.

Po drugie Kuflew, to arena walk narodowo-wyzwoleńczych, miejsce bitew, potyczek, działań konspiracyjnych. Tu miała miejsce jedna z ważniejszych bitew powstania listopadowego, tu przygotowywane było powstanie krakowskie z 1846 roku, tu toczyły się działania powstania styczniowego. Kuflewszczyzna aktywnie uczestniczyła we wszystkich wojnach XX wieku, a na jej terenie rozwinął się jeden z najaktywniejszych ośrodków polskiego państwa podziemnego.

Po trzecie dawna ziemia kuflewska, to miejsce życia, wypoczynku, pracy, edukacji wielu pokoleń mieszkańców, to niezliczone karty historii związanej z ich codziennością, to przestrzeń rozwoju osobistego i wspólnotowego osadzona w niezwykle bogatym środowisku przyrodniczym, to mikroświat, w którym jak w zwierciadle odbija się historia narodu. I o tym pozwólcie, że Wam opowiemy.

Ziemia kuflewska,
oprac. K. Juszkiewicz

ZIEMIA KUFLEWSKA

Obszar

Historyczna ziemia kuflewska położona jest we wschodniej części województwa mazowieckiego, w powiecie mińskim. Obejmuje swoim zasięgiem rozległe tereny miejscowości należących dzisiaj do dwóch gmin, w tym:

- gminy Mrozy: Dąbrowy, Guzów, Grodziska, Gójszcza, Lubomina, Kuflewa, Małej Wsi, południowej części Mrozów, Natolina, Porzewnicy, Rudki, Sokolnika, Skrud, Topór, Trojanowa, Woli Paprotniej, Woli Rafałowskiej;
- gminy Cegłów: Podciernie, Podskwarne, Woli Stanisławowskiej, Huty Kuflewskiej.

Ziemia kuflewska z lotu ptaka, fot. Jacek Marcin Jankowski

Przyroda

Warunki przyrodnicze Kuflewszczyzny kształtują obszerne doliny rzeczne z łąkami i zwarte kompleksy leśne, w których znajduje się aż 6 rezerwatów przyrody. Na terenie zachowały się bardzo ciekawe formy geologiczne związane z dawną działalnością lądolodu. Najciekawsze formy można spotkać w okolicy Mrozów, Sokolnika oraz rezerwatu „Florianów”. Ponadto cenne zasoby przyrodnicze tutejszych terenów podlegają szczególnej ochronie w ramach Mińskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu oraz sieci Natura 2000 „Dolina Kostrzynia”.

Ślady osadnictwa

Najstarsze ślady osadnictwa pochodzą sprzed 10 tys. lat p.n.e. i należą do grup łowców paleolitycznych. W XI wieku w dzisiejszym Grodzisku istniał gród obronny związany z ekspansją na wschód państwa Piastów. Bardzo prawdopodobne jest również, że gród obronny istniał również w Kuflewie na terenie zabytkowego parku. Brakuje jednak w tym zakresie szczegółowych badań. Grody zostały zniszczone w XII wieku.

Początki nowej kolonizacji

Na przełomie XIV i XV wieku rozpoczęła się nowa kolonizacja tutejszych ziem. Najstarsze wzmianki z tego okresu pochodzą z 1437 roku. Wtedy dobra kuflewskie nosiły nazwę Siernie. W 1471 roku niejaki Krystyn z Osuchowa dostał zgodę na lokalizację młyna i kuźnicy w dzisiejszej Rudce na granicy z dobrami

Pomnik św. Antoniego w parku w Kuflewie, fot. UMiG Mrozy

królewskimi Goździec. Ten sam Krystyn dokonał w 1474 roku wymiany ziem z Mikołajem z Obór. Mikołaj z Obór zmarł ok. 1500 roku i po nim ziemie odziedziczyli jego synowie. Tak właścicielami Kuflewszczyzny zostali bracia Oborscy. Dzięki ich staraniom najpierw powstała parafia, a później miasto Kuflew.

PARAFIA KUFLEW

Powstanie parafii

Bracia Oborscy (Marcin, Jan, Wiktorzyn i Wernazy) od początku objęcia dóbr Siernie w swoje posiadanie starali się o lokalizację w nich parafii katolickiej. Było to niezbędne do planowania dalszego rozwoju i myślenia o miejskiej przyszłości. Założyli wieś o nazwie Stok, gdyż osada położona była na stoku/wzgórzu, spod którego wypływała struga. Następnie pobudowali kościół, uposażyli go i skierowali swoje prośby do biskupa poznańskiego. 19 stycznia 1515 roku biskup Jan Lubrański

wystawił w Koźlowie przywilej erekcyjny kościoła parafialnego w Stoku. Kościół otrzymał wezwanie św. Marcina i św.

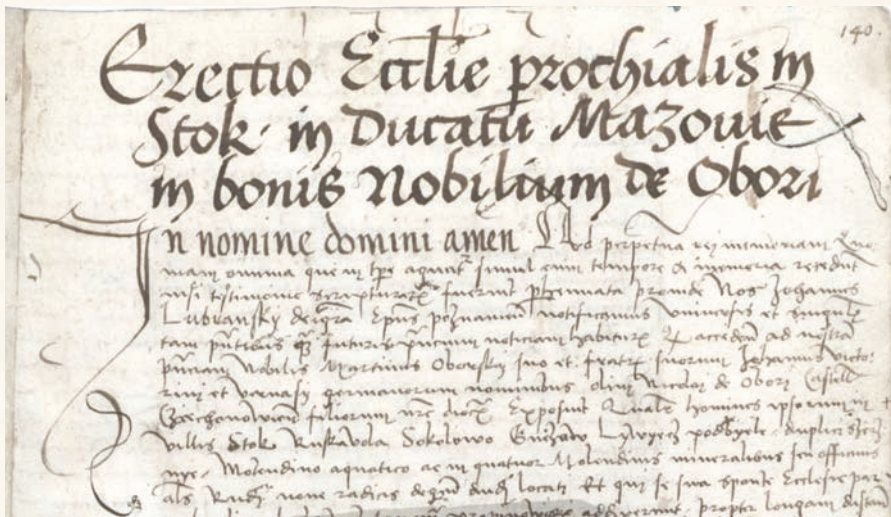
Mikołaja na część patronów fundatorów, czyli wnioskującego o utworzenie parafii Marcina i jego ojca Mikołaja.

Kościół w Kuflewie z 1759 roku, spłonął w nocy z 7 na 8 marca 1991 r., źródło: Gminna Biblioteka Publiczna w Mrozech

Kościół

Pierwszy kościół drewniany wkrótce spalił się i na jego miejscu pobudowano kolejny, który również stał krótko. Następny kościół wybudowano w 1629 roku. W 1759 roku staraniem właściciela Rafała Skarbka i proboszcza ks. Fran-

Fragment aktu erekcyjnego parafii Stok (Kuflew) z 1515 r., źródło: Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu

ciszka Kossowskiego wzniesiono kościół modrzewiowy. Ten obiekt spłonął w pożarze w nocy z 7 na 8 marca 1991 roku. Na jego miejscu powstał nowy, murowany kościół.

Zabytki

W bezpośrednim otoczeniu kościoła znajduje się cenna, zabytkowa figura św. Jana Nepomucena wykonana z piaskowca, stojąca niegdyś na grobie ks. Franciszka Kossowskiego zmarłego w 1777 roku. W południowo-zachodnim narożniku terenu sakralnego położona jest trójkątna dzwonnica z namiotowym dachem. A po stronie północno-zachodniej plebania murowana z 1904 roku wybudowana

za czasów, gdy proboszczem Kuflewa był ks. Mikołaj Bojanek – późniejszy kapelan prezydenta Ignacego Mościckiego.

Zmiany granic

1 kwietnia 1931 roku powstała parafia Mrozy, w skład której weszły tereny wydzielone m.in. z parafii Kuflew. W latach 80. XX wieku kuflewscy parafianie wybudowali kaplicę w Sokolniku i w Guzewie. Kaplica w Guzewie stała się kościołem parafialnym. Dekretem biskupa diecezji warszawsko-praskiej ks. Kazimierza Romaniuka z 24 maja 1997 roku została utworzona parafia Guzew, wydzielona w części z parafii Kuflew oraz w części z parafii Mrozy.

Pomnik św. Jana Nepomucena przy kościele w Kuflewie, fot. L. Serafin

Kościół w Kuflewie, fot. L. Serafin

MIASTO KUFLEW

Lokacja

Decyzja o ustanowieniu we wsi Stok miasta Kuflew zapadła 25 września 1526 r. w Radomiu. Akt lokacyjny wydał król Zygmunt I Stary i była to jedna z pierwszych jego decyzji jaką podjął po objęciu władzy na Mazowszu. Dokładnie miesiąc wcześniej, 25 sierpnia 1526 r. król przekroczył uroczyszcze Bramę Nowomiejską w Warszawie i ogłosił przyłączenie Księstwa Mazowieckiego do Korony. 10 września 1526 r. król odebrał przysięgę wierności od szlachty mazowieckiej. Biorąc pod uwagę negocjacje, jakie trwały we wrześniu pomiędzy królem a szlachtą mazowiecką i liczne ustępstwa obiecane przez króla za ślubowanie mu wierności, data lokacji Kuflewa wydaje się nie być przypadkowa. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że zgoda na ustanowienie nowego miasta miała zapewnić poparcie dla króla ze strony szlachciców Oborskich.

Zygmunt I Stary na rysunku Ludwika Horwarta, źródło: www.polina.pl

Unikatowa nazwa

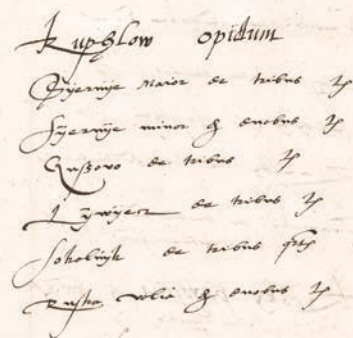
Wraz z ustanowieniem miasta doszło do zmiany jego nazwy. Przed prawami miejskimi miejscowość nosiła mało atrakcyjną nazwę „Stok”. Miejscowości podobnie nazywających się było wiele. Możliwe dlatego nowemu miastu postanowiono nadać unikatową nazwę „Kofłów”, czyli Kuflew. Kuflew był i jest tylko jeden. Jak dotąd nie udało się znaleźć innego wytłumaczenia dla nazwy „Kuflew”, jak niemieckie słowo „kof-fel”, czyli kufel.

Tajemnicze zamczysko

Pierwotne miasto było skromne, miało wręcz cionowaty rynek z drewnianym kościołem, niewiele zabudowań i prawdopodobnie murowane „zamczysko”. Kuflewskie „zamczysko” jest jedną z większych zagadek historycznych do dzisiaj nierozwiązanych, czekających na dokładniejsze ba-

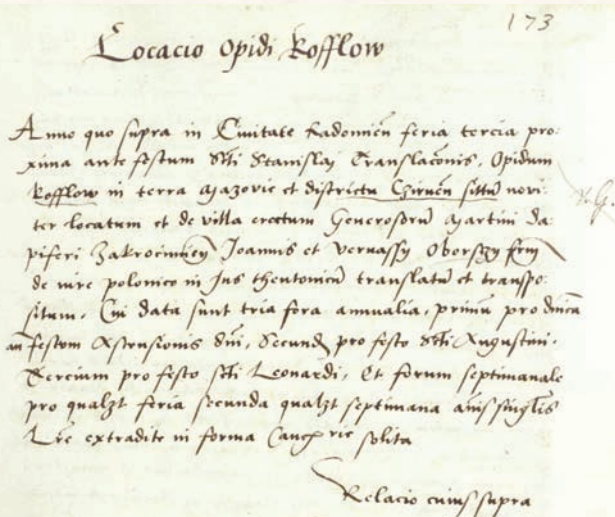
Miejski przemysł

O miejskiej historii Kuflewa wspominają dzisiejsze nazwy lokalne związane z drobnym przemysłem. Jedną z nich jest Huta Kuflewska położona na zachód od centrum Kuflewa, w której w XVIII wieku funkcjonowała leśna huta szkła. Według badaczy huta działała przez około 60 lat.

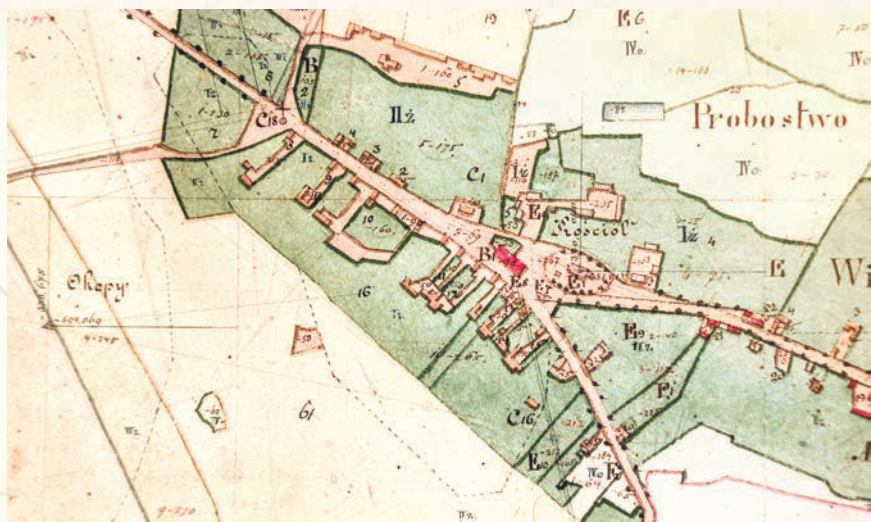

Rejestr podatku łanowego oppidum (czyli miasteczka) Kuflew z 1540 r., źródło: Archiwum Główne Akt Dawnych

Druga nazwa Tkaczów Małowiejski, dzisiaj część Małej Wsi za tzw. strugą, nawiązuje do dziejów przemysłu tkackiego, który rozwijał się w okolicy Kuflewa również w XVIII wieku.

Rejestr podatku łanowego oppidum (czyli miasteczka) Kuflew z 1540 r., źródło: Archiwum Główne Akt Dawnych

Plan probostwa Kuflew z 1852 r. z wzmianką o rynku, źródło: Archiwum Główne Akt Dawnych

Przywileje

Mieszkańcy nowego miasta otrzymali korzystne prawa, w tym prawo posiadania ziemi, swobodę w prowadzeniu działalności gospodarczej i zwolnienie z podatków. Od tej pory mogli trzy razy w ciągu roku organizować jarmark i raz w tygodniu w poniedziałki organizować targ.

dania archeologiczne. Według wstępnych ustaleń mógł to być dwór obronny z XV/XVI wieku. Stał na tzw. „Dziudziowej Górze”, w południowej części dzisiejszego Kuflewa. Na uwagę zasługuje fakt, że był to obiekt murowany, a nie drewniany. Musiał więc spełniać istotne funkcje.

Utrata praw miejskich

Kuflew utracił znaczenie handlowe w wyniku zmiany przebiegu głównych tras komunikacyjnych, zwłaszcza po wybudowaniu traktu brzeskiego przez Kałuszyn. Ostatecznie utracił prawa miejskie po powstaniu styczniewym.

MAJĄTEK ZIEMSKI KUFLEW

Największy majątek

Od XIV aż do XIX wieku polskie rolnictwo oparte było na ustroju gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej, którego podstawę funkcjonowania stanowiły wielkie majątki ziemskie. Do takich majątków zaliczamy dobra kuflewskie. W XIX wieku Kuflew był największym majątkiem ziemskim w ówczesnym powiecie staniślawowskim.

Właściciele

Od 1474 roku do 1712 roku dobra kuflewskie należały do rodziny Oborskich. W 1712 roku nabył je Antoni Skarbek, kasztelan halicki, a po nim odziedziczył je syn Rafał Ludwik Skarbek, chorąży kołomyjski. Za jego czasów osiedliło się wielu nowych mieszkańców, funkcjonowała huta szkła, rozwinął się przemysł tkacki, powstała Wola Rafałowska.

Pod koniec XIX wieku dobra przeszły na rzecz Michała Ogińskiego z Kozielska, podskarbiego wielkiego litewskiego. Następnie zostały sprzedane Janowi Meysnerowi, bankierowi warszawskiemu. W 1793 roku kupił je Melchior Korzbok Łącki, rotmistrz kawalerii narodowej.

W 1831 roku dobra kuflewskie odziedziczyli synowie Melchiora – Wincenty Antoni i Jan Nepomucen Łąccy. Po bezpotomnej śmierci Jana Nepomucena w 1833 roku cały majątek przeszedł na rzecz Wincentego Antoniego. W tym okresie głównym profilem działalności była uprawa zbóż nieprzynosząca dużych zysków z uwagi na słabe jakościowo gleby. W związku z tym majątek był bardzo zadłużony.

W 1844 roku oficjalnym właścicielem majątku została córka Wincentego An-

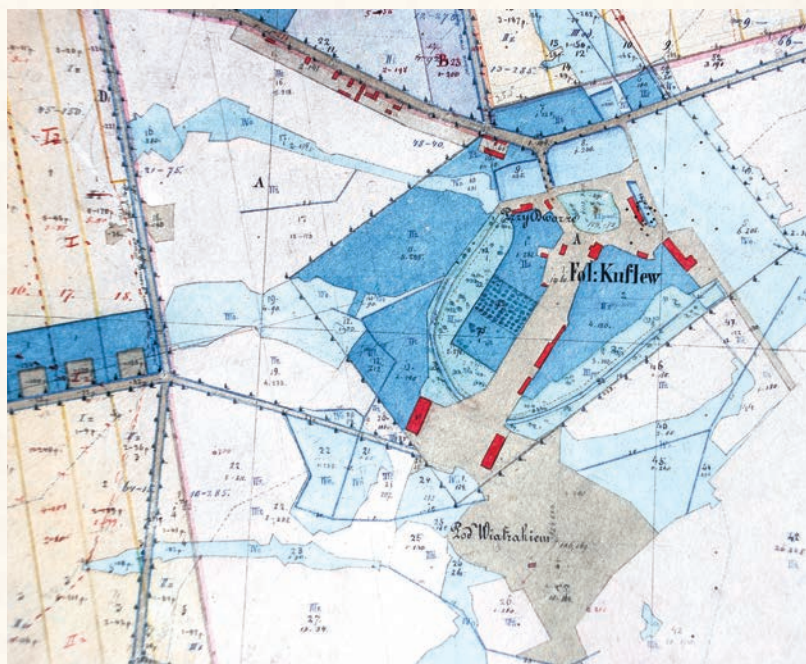
toniego – Weronika Korzbok Łącka, która w 1842 roku zawarła ślub z Bronisławem Dąbrowskim, synem Henryka Dąbrowskiego. Państwo Dąbrowscy bardzo krótko cieszyli się Kuflewem, gdyż za udział Bronisława w przygotowaniach do powstania majątek został skonfiskowany przez władze carskie w lutym 1846 roku.

Skonfiskowanym majątkiem zarządzał dzierżawca aż do 1864 roku. W tym roku na mocy wyroku Rady Stanu Królestwa Polskiego i ukazu cara majątek został zwrócony hrabinie Dąbrowskiej. Zwrócony majątek został uszczuplony o ziemię przekazaną chłopom w ramach uwłaszczenia. Weronika z Łąckich Dąbrowska zarządzała dobrami aż do śmierci w 1897 roku.

W 1898 roku właścicielem Kuflewa został książę Stanisław Lubomirski. Od niego w 1906 roku majątek kupił Michał Szweycer, który postawił na rozwój gorzelnictwa i przemysł tartaczny. W 1917 roku dobra kuflewskie przejął jego syna Bronisław Szweycer.

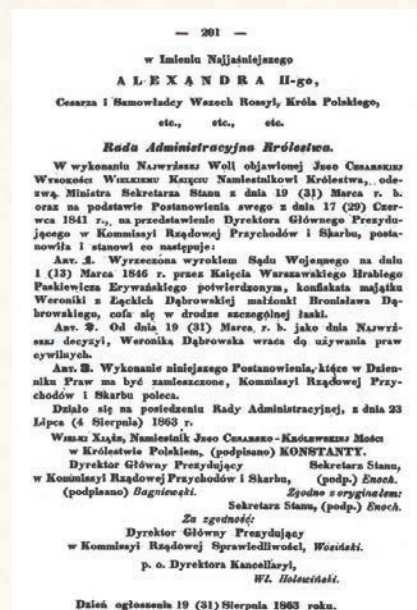
Kres własności ziemskiej

Ostateczny kres własności ziemskiej nastąpił wraz z wybuchem II wojny światowej. Po czasie okupacji majątek przeszedł na rzecz skarbu państwa, a następnie

Plan folwarku Kuflew z 1854 r., źródło: Archiwum Główne Akt Dawnych

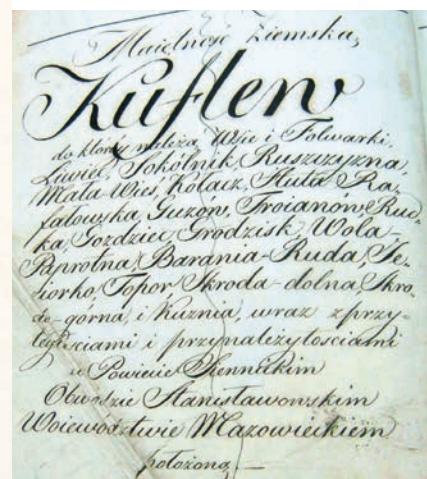
został rozdysponowany dekretem wśród małorolnych mieszkańców wsi.

Ukaz cara Aleksandra II z 1863 r. zwracający majątek Kuflew Weronice z Łąckich Dąbrowskiej, źródło: Księga hipoteczna dóbr Kuflew, Archiwum Państwowe w Orlowie

Dwór w Kuflewie z 1905 r., źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków

Wzrost majątku Kuflew, źródło: Księga hipoteczna dóbr Kuflew, Archiwum Państwowe w Orlowie

WALKI NARODOWO-WYZWOLEŃCZE

Ziemia kuflewska wielokrotnie była sceną wydarzeń, które na trwałe wpisały się w historię walk narodowo-wyzwolenczych naszego kraju.

Powstanie listopadowe

25 kwietnia 1831 r. na przedpolach Kuflewa rozegrała się duża bitwa powstania listopadowego. W efekcie przeprowadzonych działań przednia straż Iwana Dybicza została powstrzymana przez oddziały polskie płk. Henryka Dembińskiego. W całodziennym boju Polacy, w liczbie około 3600 ludzi z 4 działami, skutecznie powstrzymali nacierających Rosjan i zatrzymali ofensywę.

Powstanie z 1846 r.

W Kuflewie Bronisław Dąbrowski przygotowywał powstanie krakowskie. Został wybrany na dowódcę tego powstania dla zaboru rosyjskiego. Ostatecznie powstanie zostało zdekonspirowane, a Dąbrowski ostrzeżony uciekł do zaboru pruskiego. Tam został skazany na więzienie, które po dwóch latach opuścił. Władze carskie skonfiskowały za karę majątek kuflewski. Częściowo udało się go odzyskać Weronice z Łąckich Dąbrowskiej w 1864 roku. W podzięce za odzyskanie dóbr w parku w Kuflewie wystawiła okazały pomnik ku czci św. Antoniego – patrona rzeczy odzyskanych.

Współorganizatorzy powstania, którzy mimo ostrzeżenia w nocy z 9 na 10 lutego 1846 roku wyruszyli na Siedlce, zostali aresztowani, a następnie straceni.

Aleksander Soldenhoff, „Scena z powstania listopadowego 1831 r.: utarczka z Kozakami pod Kuflewem”, źródło: Muzeum Narodowe w Krakowie, fot. Pracownia Fotograficzna Muzeum Narodowego w Krakowie

Powstanie styczniowe

W dniu 27 października 1863 r. na przedpolach Kuflewa miała miejsce krwawa potyczka powstania styczniowego, w której poległo zgodnie z księgą parafialną co najmniej 25 powstańców. Carskie raporty wspominały o 80 poległych. Tożsamość zabitych nie została ustalona.

Pomnik poświęcony bohaterom gminy Kuflew poległym w walkach narodowowyzwolenczych w Mrozach, fot. K. Jankiewicz

Bitwa warszawska

Jedno z ważnych zwycięstw w ramach bitwy warszawskiej zostało dokonane na terenie historycznej ziemi kuflewskiej. 18 sierpnia 1920 r., pod Mrozami, 65 pułk piechoty ppłk. Franciszka Korewo stoczył zwycięski bój z częścią sił rosyjskiej 8 dywizji strzelców. Zgodnie z raportami Polacy wzięli do niewoli 800 jeńców, przejęli 4 działa i 7 karabinów maszynowych, stracili 7 poległych i 30 rannych.

Kampania wrześniowa

W okresie od 11 do 21 września 1939 roku w rejonie Mrozów, Grodziska i Skrudu rozgrywał się dramat uwięzionych w okolicach Mrozów transportów kolejowych. Żołnierze bohatersko starali

„Bitwa pod Kuflewem”, fotografia obrazu Wojciecha Kossaka, źródło: www.polona.pl

Niemieccy saperzy przy budowie objazdu wokół zniszczonego pociągu pancernego nr 52 „Piłsudczyk” w okolicach Mrozów, źródło: kolekcja prywatna A. Jończy

się utrzymać kontrolę nad tym rejonem. Po wyczerpaniu sił i środków w nocy z 20 na 21 września dokonali zniszczenia pociągu pancernego nr 52 „Piłsudczyk” między Mrozami a Cegłowem. Następnie ewakuowali się na południe. Wiele poległo w trakcie walk i samego odwrotu.

Podziemie niepodległościowe

W czasie II wojny światowej Mrozy i okolice stanowiły ważny ośrodek działań polskiego państwa podziemnego. Początkowo w strukturach

Armii Krajowej. Mrozy stanowiły siedzibę Ośrodka IV Obwodu Mewa-Kamień. Po wkroczeniu Sowieców i rozwiązaniu AK, teren ten stał się kluczowym bastionem Narodowych Sił Zbrojnych.

OD GMINY KUFLEW DO GMINY MROZY

Współczesne wzorce samorządu sięgają czasów napoleońskich, czyli Księstwa Warszawskiego (1807-1815). W tym okresie powołano gminy wiejskie na czele z wójtami, którymi z mocy prawa stawali się właściciele ziemscy albo wyznaczeni przez nich zarządcy. Pomocnikami wójta byli sołtysi powoływani w każdej wsi.

Utworzenie gminy Kuflew

Wraz z reformą uwłaszczeniową został wydany w dniu 2 marca 1864 roku ukaz o urządzeniu gmin, który wprowadził samorządowy ustrój gmin wiejskich, niezależny od właścicieli ziemskich, ale wciąż z mocno ograniczoną suwerennością. Na mocy ukazu carskiego z 1867 roku została utworzona m.in. gmina Kuflew. Należała ona do guberni warszawskiej, powiatu mińskiego, nazywanego w latach 1868-1916 roku powiatem nowomińskim.

Siedziba gminy

W tym czasie nie było urzędów gmin. Siedziba gminy znajdowała się tam, gdzie mieszkał jej wójt. Z tego powodu siedziba

gminy Kuflew znajdowała się w Woli Rafałowskiej. To w tej miejscowości mieszkali kolejni wójtowie.

Okres międzywojenny

Ustrój samorządu lokalnego z 1864 roku został utrzymany po odzyskaniu przez Polskę niepodległości aż do 1934 roku. W wyniku reformy samorządu terytorialnego z 1933 roku funkcje uchwałodawcze przejęła całkowicie rada gminna. Zlikwidowano zebrania gminne. Rada wybierała wójta. W okresie międzywojennym wójtami gminy Kuflew byli: Władysław Gontarski (1919-1920; 1928-1934), Franciszek Sekular (1920-1927); Feliks Janowski (1927-1928); Marian Sobkowicz (1934-1939). Sekretarzami byli: Władysław Knyzio (1919-1928) i Aleksander Laskowski (od 1928 r. i przez okres II wojny światowej).

Wszelkie funkcje uchwałodawcze i wykonawcze przejęły rady narodowe i ich prezydya wybierane z grona radnych. W 1954 roku wprowadzono podział na gromady. Na terenie dawnej gminy Kuflew wyznaczono gromadę Kuflew, Mrozy, Wola Rafałowska i Grodzisk. Z czasem gromady Grodzisk i Wola Rafałowska włączono do gromady Mrozy. Sprawami miejscowymi, w bardzo wąskim zakresie, zarządzały gromadzkie rady narodowe.

Narodziny gminy Mrozy

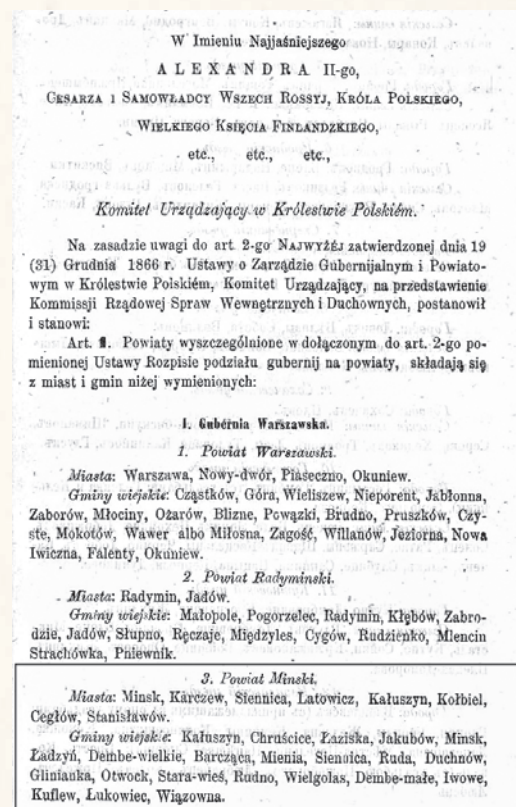
Gminy powróciły do administracyjnej rzeczywistości w 1973 roku. W tym roku narodziła się gmina Mrozy w granicach znanych do dzisiaj. Została utworzona z gromad w Jeruzalu, Kuflewie i Mrozach, z terenów, z dawnych gmin w Kuflewie i w Jeruzalu. Na siedzibę gminy została wybrana miejscowość Mrozy.

Rady narodowe

Samorząd gminny formalnie funkcjonował do 1950 roku. W tym roku zlikwidowano urząd wójta, starosty i wojewody.

Mapa administracyjna z 1933 r.

Akt powołania gminy Kuflew

Okolicznościowy medal z okazji nadania praw miejskich Mrozom, fot. Urząd Miasta i Gminy Mrozy

ROZWÓJ MROZÓW

Budynki dworca w Mrozach na fotografii Maksymiliana Fajana z 1866 roku

Pierwsza udokumentowana wzmianka o Mrozach pochodzi z 1674 roku i dotyczy osady młyńskiej w dobrach Kałuszyn, później w dobrach Kuflew. Pod koniec XVIII wieku do Mrozów zaczęli przybywać osadnicy olęderscy później niemieccy, którzy zajmowali się rolnictwem.

Kolej

9 października 1866 roku na stację Mrozy wjechał oficjalnie pierwszy pociąg. Od tego dnia wszystko się zmieniło. Droga żelazna warszawsko-terespolska, która została poprowadzona przez północne krańce ziemi kuflewskiej, otworzyła drogę rozwoju dla otaczających ją terenów. Dzięki kolei mała osada młyńska Mrozy z czasem stała się miastem. Decyzja o poprowadzeniu kolei przez Mrozy wynikała z ukształtowania terenu. Kolej początkowo miała służyć wyłącznie

celom handlowym, znacznie ułatwiając transport towarów. Jednak już w 1871 roku uruchomiono przewozy pasażerskie. Dostępność komunikacyjna i lokalne walory przyrodnicze sprawiły, że okolice Mrozów stały się atrakcyjnym miejscem do stałego zamieszkania oraz cenionym wśród warszawskiej społeczności letniskiem.

Sanatorium

Letniskowa sława Mrozów pomogła w podjęciu decyzji o lokalizacji w Rudce koło Mrozów pierwszego w dziejach Królestwa Polskiego społecznego sanatorium dla chorych na gruźlicę. Myśl o budowie takiego sanatorium narodziła się w kręgach Warszawskiego Towarzystwa Higienicznego pod koniec XIX wieku. W 1903 roku oficjalnie ruszyła jego budowa. Inicjatorem i koordynatorem całego dzieła był warszawski lekarz dr Teodor Dunin. W listopadzie 1908 roku dokonano uroczystego otwarcia pierwszego skrzydła sanatorium przeznaczonego dla 60 pacjentów. Drugie skrzydło zostało oddane do użytku w 1927 roku.

Sanatorium do lat 70. XX wieku pełniło funkcję sanatoryjną. Później zostało przekształcone w szpital specjalizujący się w leczeniu chorób płuc. Obecnie, od 2023 roku mieści się w nim nowoczesny Ośrodek Kompleksowej Rehabilitacji należący do Mazowieckiego Szpitala Wojewódzkiego im. św. Jana Pawła II w Siedlcach.

Droga do miasta

Intensywny rozwój Mrozów obserwowany od drugiej połowy XIX wieku spowodował przeniesienie ośrodka życia społeczno-gospodarczego z Kuflewa do centrum tej miejscowości. Tu zostały zlokalizowane najważniejsze instytucje, urząd gminy,

Wójt Władysław Gontarski z sekretarzem Aleksandrem Laskowskim przed Urzędem Gminy Kuflew, lata 30. XX wieku, źródło: Gminna Biblioteka Publiczna w Mrozach

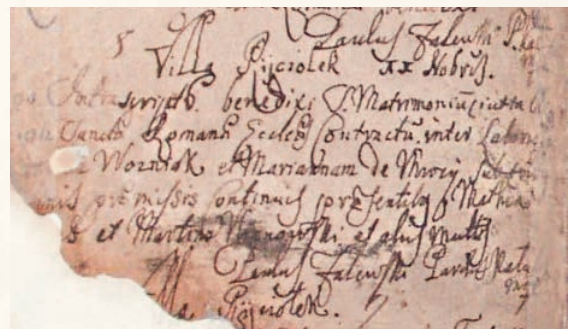
szkoły, zakłady pracy. W 1927 roku dokonano parcelacji folwarku „Wymysle” należącego do majątku Kuflew i wytyczono duże osiedle mieszkalne „Mrozy Południowe” zaprojektowane zgodnie z ideą „Miasto – Ogród”. Zrezygnowano z funkcji rolniczej tych terenów. Postawiono na rozwój funkcji mieszkalnej w bliskim kontakcie z przyrodą. W 2014 roku Mrozy oficjalnie stały się miastem.

Mrozy na mapie Galicji Zachodniej, 1804–1808, źródło: Biblioteka Cyfrowa Województwa Łódzkiego

Kolejne karty historii

Od 2000 r. gmina Mrozy rozwija się w oparciu o dwa ośrodki: miejscowość gminną Mrozy i Jeruzal, który stanowi centrum życia społeczno-gospodarczego południowej części gminy. Obecnie lokalną politykę rozwoju kształtuje bogate i różnorodne dziedzictwo historyczne, poszanowanie licznych walorów przyrodniczych i kreatywne wykorzystanie atrakcyjnych warunków lokalizacyjnych. W ten sposób społeczność gminy Mrozy pisze kolejne karty historii swojej Małej Ojczyzny dla przyszłych pokoleń.

Najstarszy znany dokument dotyczący osady Mrozy – akt ślubu Marianny z Mrozów z 1674 r., źródło: Akta metrykalne parafii Kałuszyn, Archiwum Diecezji Warszawsko-Praskiej

Opracowanie:
Kamila Juśkiewicz

Skład graficzny:
Magdalena Niedziółka

Nakład: 1000 egzemplarzy

Gminna Biblioteka Publiczna
im. Jana Pawła II w Mrozach,
ul. Pokoju 1, 05-320 Mrozy

tel. 25 757 47 02
email: biblioteka@mrozy.pl
www.biblioteka.mrozy.pl

Działanie zrealizowane w ramach zadania „Narodowa historia w mikroskali. Kuflew 1526-2026” dofinansowanego ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach programu „Patriotyzm Jutra”.

